

FJÓLA MARÍA LÁRUSDÓTTIR

RAUNFÆRNIMATSKERFI Í HRADRI UPPBYGGINGU ÁSAMT UPPLÝSINGA OG RÁÐGJAFARKERFI

Þetta verkefni er styrkt
af Evrópusambandinu.

Fræðslumiðstöð atvinnulífsins (FA) stýrir verkefninu Þróun raunfærnimats til að efla starfs-
hæfni fullorðinna með litla formlega menntun (2012–2015). Verkefnið hlaut styrk frá Evró-
pusambandinu í tengslum við aðildarviðræður en vegna frestunar viðræðanna er ekki
ljóst á þessum tímapunkti hvort styrkveiting heldur til þriggja ára eins og fyrirhugað var.
Í verkefninu felst umfangsmikil fjölgun tækifæra markhópsins til að fá færni sína metna í
gegnum raunfærnimatsferlið sem skilgreint er í lögum um framhaldsfræðslu. Að auki er í
þróun upplýsinga- og ráðgjafakerfi um nám og störf (vefgátt) sem er ætlað að styðja við
færniþróun markhópsins. Raunfærnimat er einn öflugasti hvati til náms á vettvangi fram-
haldsfræðslunnar og því er um að ræða mikilvægan þátt í því að hækka menntunarstig
þjóðarinnar. Samkvæmt vinnumarkaðsrannsókn Hagstofu Íslands fyrir árið 2012 er tæplega
30% þjóðarinnar á aldrinum 25–64 ára aðeins með grunnmenntun. Ef verkefnið nær fram
að ganga getur það stutt við markmið yfirvalda sem tengjast Ísland 2020, þ.e. að hlutfall
Íslendinga á aldrinum 25–64 ára sem ekki hafa formlega framhaldsmenntun lækki úr 30%
niður í 10% árið 2020.

Fjóla María Lárusdóttir

Verkefnalýsingin er unnin af FA í samráði við mennta- og menningarmálaráðuneytið, velferðarráðuneytið og
aðila vinnumarkaðarins ásamt fjármálaráðuneyti og Sérfræðisetri í ævilangri náms- og starfsráðgjöf. Sérfræði-
setur í ævilangri náms- og starfsráðgjöf (SÆNS) er jafnframt samstarfsaðili FA við þróun vefgáttar í verkefninu.
Fulltrúar þessara aðila auk fulltrúa frá Sambandi íslenskra sveitafélaga, BSRB, Hagstofunni, Kvasi og Félagi fram-
haldsskóla sitja í samráðshópi verkefnisins sem hittist reglulega til að fylgja verkefninu eftir, finna lausnir á
áskorunum og stuðla að gæðum þess. Helstu viðfangsefnum verkefnisins er lýst í töflu 1.

GREINING Á ÞÖRF FYRIR FRAM- TÍÐARFÆRNI

Samningur var gerður við Vinnumálastofnun (VMST) um
greiningu á þörf fyrir framtíðarfærni á íslenskum vinnumark-
aði. Fyrstu vísbendingar sýna fram á að þörf verður á fólki
í störf sem tengjast tækni og rannsóknum, ferðaþjónustu,
matreiðslu, umönnun, málm- og vélsmiði og ýmsum sér-
fræðisviðum (tölvum, náttúru- og heilbrigðisvísindum,
félags- og hugvísindum og stjórnsýslu). Skýrsla verður unnin
á tímabilinu. Í kjölfar samningsins hefur komist á samstarf
á milli VMST og mennta- og menningarmálaráðuneytisins
vegna verkefnisins þar sem ráðuneytið heldur utan um
gagnaöflun vegna færnispar á vegum CEDEFOP (Evrópska
starfsmenntastofnunin) sem Ísland á aðild að. Upplýsingar
sem þessar eru afar brýnar fyrir stefnumótun í atvinnu- og
menntamálum.

RAUNFÆRNIMATSLEIÐIR Í ÞRÓUN – KERFI Í UPPBYGGINGU

Á því rúma ári sem liðið er af verkefninu hefur grunnurinn
að samstarfi við hagsmunaaðila verið lagður. Samráð
hefur verið haft við mennta- og menningarmálaráðuneytið,
starfsgreinaráðin, fræðslu- og símenntunarmiðstöðvar,
stéttarfélag, ýmsa framhaldsskóla, fagfélög og fyrirtæki.
Mikill tími hefur farið í að rýna í námsskrár og greina með
hagsmunaaðilum hverjar þeirra eru vænlegar til raunfærni-
mats. Hagsmunaaðilar greinanna hafa langflestir verið afar
jákvæðir í garð raunfærnimats og lagt sitt af mörkum til að
fjölga leiðum. Það er ljóst að í gegnum árin hefur þekking og
skilningur á gildi raunfærnimats jafnt og þétt aukist enda um
að ræða einn öflugasta hvata til náms fyrir markhóp fram-
haldsfræðslunnar. Framkvæmdaraðilar raunfærnimatsverk-
efna eru fræðslu- og símenntunarmiðstöðvar í samstarfsneti
FA. Þær stýra verkefnum í samstarfi við framhaldsskóla og

Tafla 1: Helstu verkþættir, markmið og framkvæmdaaðilar

Verkþáttur	Markmið	Framkvæmd
Greina þörf fyrir framtíðarfærni á íslenskum vinnumarkaði (skýrsla unnin á tímabilinu)	Nýta við val á greinum í raunfærnimat og störfum til að lýsa í vefgátt/upplýsa hagsmunaaðila	Vinnuálastofnun
Útbúa og prófa gæðaviðmið fyrir framkvæmd raunfærnimats	Stuðla að gæðum raunfærnimatskerfisins	FA í samstarfi við fræðsluaðila og sérfræðinga
Raunfærnimat á móti 40 námsskrám (15 manna hópar)	Draga fram færni og fjölga möguleikum markhópsins í námi	Fræðslu- og símenntunarmiðstöðvar í samstarfi við framhaldsskóla
Raunfærnimat á móti færnikröfum 6 starfa (20 manna hópar)	Draga fram færni og styrkja stöðu fólks á vinnumarkaði	Fræðslu- og símenntunarmiðstöðvar í samstarfi við framhaldsskóla
Raunfærnimat í almennt starfshæfni (6 verkefni fyrir atvinnuleitendur – 20 manna hópar)	Draga fram færni og stuðla að færniþróun	Fræðslu- og símenntunarmiðstöðvar í samstarfi við framhaldsskóla
Þjálfun matsaðila (16 námskeið)	Byggja upp þekkingu fagaðila á raunfærnimatsferlinu og efla gæði þess	FA
Lýsa hugmyndafræðilegum grunni upplýsinga- og ráðgjafakerfis um nám og störf, byggt á rýnihópum	Byggja stoð fyrir nánari útfærslu á virkni vefgáttar	SÆNS
Velja og lýsa 500 störfum í samráði við hagsmunaaðila	Birta á vefgátt til upplýsingar fyrir markhópin	FA
Lýsa námi og þjálfun á framhaldskólastigi sem er tengt þeim störfum sem lýst verður	Birta á vefgátt til upplýsingar fyrir markhópin	SÆNS
Prófa gagnvirk tæki til sjálfsmats fyrir áhugasvið og færni	Stuðla að aukinni sjálfsþekkingu og þekkingu á tækifærum	SÆNS
Hanna rafræna ráðgjöf og byggja upp net ráðgjafa sem sinna henni	Auka aðgengi markhópsins að náms- og starfsráðgjöf	SÆNS/FA
Greina tæknilegar lausnir og byggja upp kerfið	Útbúa virka vefgátt	Tækniáðilar
Prófun kerfisins (notendur og ráðgjafar)	Stuðla að gæðum vefgáttar	SÆNS/FA
Þjálfun ráðgjafanetsins í notkun vefgáttar	Kynna virkni vefgáttar og hvetja til notkunar með markhópi	SÆNS/FA
Kynningarherferð á afurðum verkefnisins	Auglýsa afurðir verkefnisins fyrir markhópnum	FA í samstarfi við auglýsingastofu

hagsmunaaðila starfgreina. FA sér um þjálfun matsaðila, fylgir eftir gæðamálum og heldur utan um niðurstöður og tölfræðilegar upplýsingar úr verkefnum.

RAUNFÆRNIMAT Á MÓTI VIÐMIÐUM NÁMSSKRÁA

Í verkefninu verður raunfærnimat tilraunakeyrt í 40 nýjum námsskrám á framhaldskólastigi sem bætast við þær 30 námsskrár sem FA og samstarfsaðilar hafa framkvæmt raunfærnimat í síðustu sjö árin. Í lok verkefnisins verður því hægt að bjóða upp á raunfærnimat í 70 fjölbreyttum námsskrám fyrir markhópin. Þá má segja að raunfærnimatskerfi

sé komið á laggirnar að því gefnu að stjórnvöld styðji við að þessar leiðir standi markhópnum til boða til framtíðar og að framhaldsskólarnir séu í stakk búnir til að taka á móti þeim hópum fullorðinna sem í kjölfar raunfærnimats vilja ljúka námi í ákveðinni námsskrá, margir samhliða fullu starfi.

Vinnan við raunfærnimat á móti viðmiðum námsskrár er tvískipt. Fyrst þarf stýrihópur hagsmunaaðila að vinna með viðmið námsskrár þannig að þau séu nothæf í raunfærnimatsferlinu, útbúa gátlista, dæmi um verkfæri í mati og ákveða grunnforsendur fyrir framkvæmd mats (inntöku-skilyrði, hvaða áfangar eru til mats, kröfur til matsaðila og fleiri). Þegar þau gögn eru tilbúin er komið að því að undirbúa framkvæmd. Við val á framkvæmdaraðila þarf sam-

Tafla 2: Staða raunfærnimats á móti viðmiðum námsskrár

Verið að undirbúa fyrir gátlista- og verkfæragerð	Gátlista- og verkfæragerð í gangi eða lokið	Raunfærnimat komið í framkvæmd
Tölvufræðibraut	Fiskeldi	Málmsuða
Upplýsinga- og fjölmiðlabraut	Fiskveiðar	Skrúðgarðyrkja
Matsveinanám	Netagerð	Slátrun
Trefjaplastsmíði	Garð- og skógarplöntubraut	Félagsmála- og tómsundabraut
	Ylræktarbraut	Tölvuþjónustubraut
	Hestamennska	Stuðningsfulltrúar í grunnskóla
	Enska	Skólaliðar
	Íslenska	
	Stærðfræði	
	Danska	

kvæmt Evrópureglum að fara fram verðkönnun á meðal a.m.k. þriggja aðila. Í verðkönnunargögnum er farið fram á að ákveðin skilyrði um gæði séu uppfyllt. Stöðu námsskrárverkefna er lýst í töflu 2.

RAUNFÆRNIMAT Á MÓTI FÆRNÍKRÖFUM STARFA

Raunfærnimat mun einnig fara fram á móti færnikröfum sex starfa sem ekki er til nám fyrir. Valin verða störf með hagsmunaaðilum, byggt á greiningu á færniþörfum framtíðar. Þau verkefni eru umfangsmeiri en þau sem taka mið af námsskrám þar sem greina þarf færnikröfur starfs og lýsa þeim í mælanlegum hæfniviðmiðum (e. learning outcomes). FA hefur unnið þróunarverkefni, styrkt af menntaáætlun Evrópusambandsins, þar sem þessi aðferðafræði var þróuð í samstarfi við hagsmunaaðila (sjá upplýsingar í fyrri ársritum um verkefni *Value of Work* og *Recognition of the Value of Work*). Í þeim var þróað raunfærnimat fyrir þjónustufulltrúa í bönkum og hljóðmenn hér á landi sem hefur gefið góða raun. Í lok tilraunakeyrlu héldu þessi verkefni áfram í framkvæmd hjá Mími – símenntun og Fræðsluskrifstofu rafíðnaðarins. Í verkefnum af þessum toga er meginforsenda að eiga náði samstarf við fulltrúa fyrirtækja og stéttarfélaga til að draga fram færnikröfurnar og leggja upp verkefnið í sátt. Þau störf sem eru til skoðunar þessa stundina eru tæknistörf, öryggisstörf og ýmis störf í ferðaþjónustu. Stefnt er að því að framkvæmd raunfærnimats í þremur störfum hefjist í lok árs.

RAUNFÆRNIMAT Í ALMENNRI STARFSHÆFNI

Viðmið fyrir almenna starfshæfni hafa verið í þróun hjá FA í samstarfi við stýrihóp hagsmunaaðila. Ætlunin er að framkvæma eitt tilraunaverkefni til að draga lærdóm af og síðan fimm í kjölfarið. Markhópurinn er atvinnuleitendur; 20 manns í hverju verkefni (samals sex verkefni). Haldnir hafa verið sjö fundir þar sem áhersla er lögð á að skilgreina viðfangsefnið og móta þau viðmið sem raunfærnimatið mun byggjast á; færni sem öll störf kalla í raun eftir og eru mikilvæg á vinnumarkaði. Stefnt er að því að viðmið og hugmyndir um aðferðafræði fyrir raunfærnimat verði tilbúin í lok árs og að tilraunakeyrla hefjist í byrjun árs 2014.

ÞRÓUN UPPLÝSINGA- OG RÁÐGJAFAKERFIS UM NÁM OG STÖRF (VEFGÁTT)

Í gegnum vefgáttina er ætlunin að draga fram tækifæri til raunfærnimats og veita upplýsingar og ráðgjöf um störf og námsleiðir. Vefurinn á jafnframt að vera tæki fyrir náms- og starfsráðgjafa til að nýta með einstaklingum í markhópnum við færniþróun. Vefurinn mun auka almennt aðgengi einstaklinga að upplýsingum um leiðir til færniuppbyggingar og náms- og starfsráðgjöf. Ráðgjafanet FA á fræðslu- og símenntunarmiðstöðvum um land allt er mikilvægur hlekkur í þróun vefsins fyrir markhópinn. Eins og fram hefur komið er Sérfræðisetur í ævilangri náms- og starfsráðgjöf (SÆNS) samstarfsaðili FA í þessum hluta verkefnisins. Í verkefninu

Mynd 1: Samráðshópur verkefnisins í námsheimsókn á Írlandi.

hefur SÆNS útbúið skýrslu sem lýsir hugmyndafræðilegum grunni fyrir upplýsinga- og ráðgjafarkerfi sem er í framtíðinni ætlað að þjóna almenningi (ýmsum markhópum). Í verkefninu er lagður grunnur að þeirri framtíðarsýn með áherslu á þarfir markhóps FA. Þetta er því eins konar grunnútgáfa sem nær til afmarkaðra þátta sem lýst er hér á eftir. SÆNS hefur einnig starfrækt rýnihópa með helstu hagsmunaaðilum og skráð niðurstöður þeirra í skýrslu sem nú nýttist sem grunnur að lýsingu á virkni vefgáttar sem þarf síðan að útfæra með tækniaðila. SÆNS hefur virkjað tengsl sín við erlenda sérfræðinga í málaflokknum sem hafa veitt ráðgjöf við mótun vefsins. Samstarf er einnig við mennta- og menningarmálaráðuneytið um þróun mála.

LÝSING Á 500 STÖRFUM OG NÁMSLEIÐUM AÐ ÞEIM

FA hefur hafið söfnun á lýsingum á 500 störfum í samstarfi við hagsmunaaðila. Grunnurinn að vali á störfum var lagður með starfsgreinaráðunum og tekur mið af þeim vísbendingum sem fram koma um framtíðarfærniþarfir vinnumarkaðsins. Lýsingar á störfum munu byggjast á ýmsum heimildum, s.s. á hæfnikröfum starfa (unnin af starfsgreinaráðum), upplýsingum frá fagfélögum, lögum og reglugerðum og bókunum Starfslýsingar I–III (270 störfum lýst) sem Gerður G. Óskarsdóttir ritstýrði. Í sumum tilfellum er að finna ítarlegt efni sem hægt er að byggja á, t.d. hæfnikröfur starfa sem starfsgreinaráðin hafa unnið fyrir mennta- og menningarmálaráðuneytið, í öðrum tilfellum er lítið sem ekkert til og þá þarf að draga

fram lýsingarnar eftir öðrum leiðum eins og í gegnum viðtöl og rýni í erlend gögn. Hannað hefur verið sniðmát fyrir lýsingarnar til samræmingar og verður texti hversar lýsingar borinn undir helstu hagsmunaaðila viðkomandi starfs svo að sátt ríki um það sem birt verður. Stefnt er að því að textinn sé einfaldur, hnitmiðaður og aðlaðandi til notkunar fyrir markhópinn. Þá er einnig verið að huga að skýrri starfaflokkun sem getur gagnast einstaklingum við að fá heildaryfirsýn yfir störf á vinnumarkaði og mögulegar tengingar þeirra á milli.

SÆNS vinnur lýsingar á námsleiðum í þar til gert sniðmát sem tengjast þeim 500 störfum sem lýst er. Þær geta verið í gegnum formlega skólakerfið og/eða vettvang framhaldsfræðslunnar. Þessar lýsingar verða einnig einfaldar og hnitmiðaðar með tenglum á tengda fræðsluaðila. Unnið er í samstarfi við mennta- og menningarmálaráðuneytið.

KANNANIR Á ÁHUGA OG FÆRNI AUK AÐGENGIS AÐ NÁMS- OG STARFSRÁÐGJÖF

Á vefnum er ætlunin að bjóða upp á áhugasviðskönnun fyrir markhópinn. Í gegnum áhugasviðskönnun getur einstaklingurinn fengið aukna sjálfsþekkingu sem styður hann jafnframt í ákvarðanatöku um færniþróun. Sif Einarsdóttir, dósent við námsbraut í náms- og starfsráðgjöf í HÍ, hefur unnið að þróun áhugasviðskönnunarinnar Bendils (sjá www.bendill.is) fyrir ungt fólk og er ætlunin í þessu verkefni að þróa áfram sérstaka könnun fyrir fullorðna. Bendill byggist á kenningu John Holland og miðar að því að draga fram upplýsingar um starfsáhuga. Niðurstöður könnunarinnar munu síðan tengjast lýsingum á störfum og námsleiðum og hvatt verður til þess á vefnum að einstaklingar leiti til náms- og starfsráðgjafa til að ræða þær nánar og skipuleggja næstu skref.

Einstaklingar munu geta mátað sig við þær raunfærni-matsleiðir sem opnar eru með því að svara spurningum í sérstökum skimunarlistum á vefnum sem náms- og starfsráðgjafar nýta þegar kannað er hvort fólk eigi erindi í raunfærnimati í ákveðinni grein. Einnig verður hægt að nálgast gátlista (hæfniviðmið) greinanna í sjálfsmatsformi á vefnum. Með sjálfsmatinu gefst einstaklingum tækifæri til að máta færni sína við viðmið greinanna og geta í kjölfarið haft beint samband við nám- og starfsráðgjafa á fræðslu- og símenntunarmiðstöðvum um land allt til að ræða möguleika sína á þátttöku í raunfærnimati.

Á vefnum verða upplýsingar um hvernig hafa má samband við náms- og starfsráðgjafa á vettvangi framhaldsfræðslunnar. Í samstarfi við fræðslu- og símenntunarmiðstöðvarnar verður mótuð sú ráðgjöf sem mun verða í boði í beinum tengslum við vefgáttina, t.d. símaráðgjöf og mögulega netspjall sem eykur aðgengi markþópsins að þjónustunni í tíma og rúmi. Að sjálfsögðu getur vefgáttin nýst einstaklingum og náms- og starfsráðgjöfum utan markþópsins og mun gera það í auknum mæli þegar til áframhaldandi þróunar kemur.

KYNNING Á AFURÐUM

Í lok verkefnisins verða raunfærnimatsleiðirnar og upplýsinga- og ráðgjafarkerfi um nám og störf kynnt í helstu fjölmiðlum þannig að markhópurinn fái upplýsingar um þá möguleika sem í afurðunum felast. Í kjölfarið má gera ráð fyrir að mun fleiri úr markhópnum nýti sér tækifæri á vettvangi framhaldsfræðslunnar.

HVAÐ SVO?

Í niðurstöðum könnunar OECD á færni fullorðinna (*Programme for International Assessment of Adult Competencies, PIAAC*), sem birtar voru á þessu ári, eru dregin fram lykiltríði fyrir stefnumótun í málaflokknum. Þar er meðal annars mælt með því að:

- Boðið sé upp á viðurkenningu á raunfærni til að auðvelda fullorðnum aðgengi að námi og hvetja þá með því til áframhaldandi náms. Bent er á að raunfærnimat stytti leiðir að útskrift á námsbrautum og spari því fjármagn.
- Nýta vefinn til að gera upplýsingar og ráðgjöf aðgengilegri fyrir fólk með litla formlega menntun í því skyni að hjálpa þeim að skilgreina eigin fræðsluþarfir og finna hentugar leiðir.

Það er ljóst að í þessu verkefni er unnið ötullega að ofangreinum málaflokkum. Í lok þess verður búið að opna 47 nýjar leiðir í raunfærnimati. Samtals verða þá um 80 leiðir tilbúnar í gegnum raunfærnimatskerfið (með þeim 30 sem fyrir voru) hér á landi. Gert er fastlega ráð fyrir því að fleiri einstaklingar vilji nýta sér þau tækifæri að kynningarherferð lokinni. Að auki verður búið að opna upplýsinga- og ráð-

gjafarvef sem þarf að uppfæra og viðhalda svo að hann verði áreiðanlegt og gagnlegt tæki við hvatningu til náms. Það er því afar brýnt að unnið sé að áframhaldandi samstarfi og fjármögnun þannig að raunfærnimatskerfið og vefurinn verði varanlegar og sjálfbærar stoðir í íslensku menntakerfi. Stoðir sem geta verið til fyrirmyndar í samfélagi þjóðanna.

UM HÖFUNDINN

Fjóra María Lárusdóttir er verkefnastjóri IPA verkefnisins *Þróun raunfærnimats til að efla starfshæfni fullorðinna með litla formlega menntun*. Hún hefur starfað sem náms- og starfsráðgjafi hjá Fræðslumiðstöð atvinnulífsins frá árinu 2003 en vann m.a. áður hjá MFA og Mími-símenntun. Hún er með M.Sc. próf í náms- og starfsráðgjöf frá California State University á Long Beach og B.Ed próf frá Kennaraháskóla Íslands. Helstu verkefni hennar tengjast náms- og starfsráðgjöf í atvinnu lífinu og mati á raunfærni.